

БІБЛІОТЕКА

ПОПУЛЯРНО-НАУКОВИХ ВИКЛАДІВ

під редакцією

ОМЕЛЯНА ТЕРЛЕЦЬКОГО.

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Кінець світа

написав

ОМЕЛЯН ТЕРЛЕЦЬКИЙ

Л Ь В І В, 1921.

в Української Книгарні і Антикварні у Львові.

Бібліотека „Знання“ містить популярно-наукові виклади з поля різних теоретичних і практичних наук.

Виклади призначені для ширших українських, народніх мас, що не мають змоги слухати безпосередно таких викладів. Кожний виклад становить для себе цілість і його можна виголосити протягом 30—40 хвиль.

Випуски Бібліотеки „Знання“ появляються два рази в місяць.

Досі вийшли :

Ч. 1. Ом. Терлецький : „Як будував і як рнував український народ“.

Ч. 2. Др. Ол. Тисовський : „Мир і у мурашок“.

Ч. 3. Ол. Мицюк : „Земельні рефор України“.

Ч. 4. Вол. Дорошенко : „Шевченк думки про громадські справи“.

Ч. 5. Др. Ів. Раковський : „Які люд на нашій землі?“

Приготовляється до друку :

Ч. 7. Мих. Галущинський : „Одиниця і

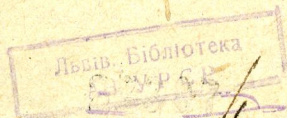

Кінець світа

написав

ОМЕЛЯН ТЕРЛЕЦЬКИЙ

10.2.76.

ЛЬВІВ 1921.

— Накладом Української Книгарні і Антикварні у Львові. —

Кінець світа.

Не знаю, чи як раз сьогодні ви маєте охоту посвятити трохи часу справі кінця світа. Звісно, ви можете бути сьогодні в дуже веселому настрою і не бажаєте, щоби вам його розбивано якими сумними думками.

А в тім я не подивуюся цьому. Як довго чоловік здоровий, а ще до того молодий, то він слухає радше про те, що має звязок із життям, чим про занепад або кінець життя. Алеж і це також правда, що кожному з нас, хочби ми були навіть дуже веселої вдачі, приходять не раз до голови менше веселі думки в роді таких, як от ця про кінець світа. А справа кінця світа у всіх на устах тоді, як що станеться щось незвичайне на світі, наприклад появиться на небі велика звізда з хвостом, так звана комета. Тоді не тільки простий народ, але навіть учені починають говорити про кінець землі чи взагалі зіткнення комети з землею, і тоді кожний бажав би мати рішучу відповідь в цій справі.

І саме рахуючи на те, я хочу представити вам справу кінця світа на всякий випадок. Прошу тільки о вибачення, що розглядаючи цю справу може викличу в декого неспокій і почуття непевности.

Говорячи про кінець світа я не маю на думці кінця існування цілого світа, чи кінця існування нашої землі, а хочу порушити тільки справу можливості загибелі людства на землі. Загибіль людства на землі це власне той кінець світа, що ми його звичайно маємо на думці. Нам цікаво знати, чи людство може все існувати на землі, чи може і чи мусить воно мати кінець і яким способом. Так само варто знати, чи цей кінець людства, цей кінець світа прийде несподівано, чи може люде будуть наперед про це знати. На такі питання дає наука відповідь.

Коли на дворі шаліє буря, небо затемнене хмарами, падає сильний дощ чи град та заливає і нищить хліборобський доробок у полі, а сильний вітер ломить і вивертає з корінням навіть грубі дерева та розвалює хати, тоді чоловік чується дуже слабосильним перед такими проявами могутности природи. Він знає, що буря може і йому принести загибіль, бо чейже звісно, що не раз люде погибали наслідком сильної бурі.

Виринає тому питання, чи не може коли настати коли така страшна буря, яка спровадила би загибіль цілого людства на землі, або хоч би його половини?

Такий „кінець світа“ був би дуже страшним для людей тим більше, що він не був би наглим, а люде переживали би страшні передсмертні хвили протягом кількох годин, днів чи навіть довше.

На щастя такого „кінця світа“ не маємо чого боятися, бо наука дає в цьому напрямі рішучу відповідь і каже, що хоч буря забере ще не раз жертви в людях, то всеж таки вона не може викликати загибелі цілого людства або якоїсь великої його частини. Це може сказати наука з усякою певністю, бо вона знає якість і розміри сил, що викликають бурю,

Тим способом наука успокоює нас в цьому напрямі. Але це зрештою не є якоюсь несподіванкою для нас, бо правду сказавши, ми сподівалися такої відповіді від науки. Ми вже пережили не одну бурю, а кінця світа не було тай ми освоїлися вже з бурями.

Але вам прийде напевно що інше до голови, от хоч би потопа світа, про яку читаємо в біблії і в переказах різних народів. Ці всі перекази зводяться до того, що більша чи менша частина суші була затоплена водою. Значить, так звана потопа світа не обіймала цілої землі, а тим самим не могла викликати загибелі цілого людства.

Всеж таки це були страшні події. Про одну таку подію кажуть учені так: В дуже давних часах запалася велика частина суші, що лежала на захід від нинішньої Америки й простягалася аж до Азії. Тепер на тім місці є Великий Океан, який у 18 разів більший від Європи. На краях цієї суші, а саме в тім місці, де вона обірвалася, повстали глибокі шпари, звідки зачала видобуватися дуже гаряча, розтоплена маса, попіл і гаряча водна пара. Словом, при морським березі як у воді, так і на суші повстало здовж цілої Америки багато огняних гір або по вченому вульканів.

Це мало знову свої наслідки. Ці вулькани викинули в повітря дуже багато попелу і тому воно стало менш прозорим і менш перепускало крізь себе соняшного світла і тепла, як давніше. На землі стало тоді холодніше, а з водяної пари повстали хмари, які опісля розлилися великим дощем. Цей дощ міг тревати довший час і так на-стала „потопа світа“.

Такі потопи світа могли повторятися на ріжних частях нашої землі, а перекази у ріжних народів про це є доказом, що вони відбувалися також за часів існування людського роду на землі.

Чи така „потопа світа“ може ще коли повторитися?

Учені не перечать цьому, хоч припускають власне тільки такі частинні потопи світа. Виходило б отже, що хоч „потопи світа“ принесли вже людям велике нещастя і знову можуть його принести, то всеж таки цілковитої загибелі людства вони правдоподібно не принесуть і принести не можуть. Отжеж тут нема що шукати кінця світа.

Але є ще інші сили на землі, які виступають нераз в дуже грізнім виді, а саме у виді так званих трясень землі. Цей справи нам не можна злегковажити, і хто знає, чи тут власне не грозить нам небезпека.

Про трясення землі ви чули напевно, хоч їх самі не переживали. Одним із дуже страшних своїх наслідками було трясення землі на Сицилії в 1908 році. Воно знищило протягом кількох хвилин ціле місто Мессіну, а коло 200.000 людей утратило тоді життя в цім місті і його околиці.

Страшне трясення землі було також в 1755

році в Лісбоні в Португалії. Тоді протягом п'ятих хвилин по трьох ударах утратило життя 60.000 людей, а ціле, цвітуче тоді місто улягло знищенню.

Чи може бути щось страшніше від таких подій? Які це мусять бути незвичайні сили, що викликають такі трясення землі! Чи ці сили не є власне тим, що викличе кінець світа скорше чи пізніше?

Наука знає, що є причиною трясень землі. Таких причин три: Перша причина та, що наслідком стигнення землі корчиться земна скорупа, тріскає в різних місцях і творить шпари. Зовсім природна річ, що така потріскана і подіравлена земна скорупа не є безпечною будовою саме там, де таких шпар найбільше, і тому вона завалюється в деяких місцях. А коли це станеться, тоді й є трясення землі.

Це зрештою зовсім зрозуміле. Коли в якійсь хаті завалиться стеля, то рівночасно стрясеться ціла хата, а це потрясення хати буде тим сильнішим чим більше завалилося стелі і впало на долівку.

Так само мається справа і з трясеннями землі. Сила їх залежить від того, що сталося під землею. Оба згадані вище трясення землі були викликані власне тим, що під Мессіною і під Лісбоною завалилася земля, а коли ці потрясення були такі сильні, то видно, що там завалилося багато землі.

Такого рода трясення землі бувають і у нас на Україні, а саме на галицькім і східнім Поділлі. Але ці трясення землі були все слабенькими і тому не наробили ніякої шкоди.

Другою причиною, яка може викликати трясення землі, є вода, що підмиває землю і творить

печери. Ці печери часом завалюються і тоді повстає трясення землі.

Такого рода трясення землі можуть принести також нещастя і шкоду людям, хоч вони не обіймають таких великих просторів, як попередні. У нас на Україні, головно на полудневім Поділлі, теж часом трапляються такі трясення землі, але так само, як і попередні, не були вони небезпечними, не наробили ніякої шкоди.

Але в інших краях, наприклад в Країні і Хорватії, там де мешкають словінці і хорвати, приносили такі трясення землі нераз багато лиха.

Третій рід трясень землі є так звані вульканічні трясення землі. Ці трясення землі повстають тим способом, що земною скорупою трясє водна пара, яка назбирується часом у великій кількості в підземеллях. В звязку з такими трясеннями землі є вульканічні вибухи, про які зараз буде мова. У нас на Україні такого рода трясень землі нема, бо у нас нема вульканів, але в інших краях такі трясення землі бувають нераз і часто-густо приносять людям загибель.

Словом, наша Україна належить до щасливих країн що до цього, отже тут нема що боятися трясень землі. Але коли нагадаємо те, що робиться по інших краях, коли нагадаємо Мессіну або Лісбону, то все ж таки приходить на думку: чи не може коли настати таке сильне трясення землі, хоч би далеко від нас, що обіймало би цілу земну кулю, а тоді і ми на Україні не охоронилися б від неминучої загибелі?

Правду сказавши, трясення землі, які обіймали цілу земну кулю, були вже нераз. От наприклад,

при трясенню землі в Мессіні, а так само при ліс-бонським трясенню задрожала ціла земна куля. Але річ у тім, що це дрожання цілої земної кулі було незначне і його могли зауважати тільки особливі наукові прилади, сейсмографи. А на Україні ми не зауважили зовсім дрожання землі викликаного мес-сінським трясенням.

І в цім власне шастя, що воно інакше не буває. Земна куля занадто велика і тому на такі великі простори не можуть сягати небезпечні на-слідки трясення землі. От і з цього бачимо, що від трясення землі не прийде людству кінець, а ми українці на своїй землі можемо зовсім бути спо-кійними що до трясення землі, бо є дуже велика правдоподібність, що в нашім краю небезпечних трясень землі не буде.

Але ми згадали попередю про вулканічні го-ри. Ви певне чули, що в деяких краях є „огняні гори“ або вулкани. Це такі гори, що викидають із себе від часу до часу попіл, каміння і водяну пару, а крім того з них виливається дуже гаряча, розтоплена маса, що зветься по вченому лява. Це є вулканічні вибухи, які приносять людям багато нещастя. Вони засипують нераз цілі міста й села, приносять наглу смерть людям та руйнують цілий їх маєток. Мені прийшлося раз бути свідком та-кого страшного вибуху. Це було в квітні 1906 року, коли настав великий вибух вулкану Везувія в Італії, коло міста Неаполя.

Околиця міста Неаполя, Помпеїв і інших су-сідних містечок дуже гарна, здавна славиться сво-єю красою. Є в Італії навіть пословиця, що як побачиш її, цю красну околицю, то можеш уми-

рати, бо кращого від неї на світі нічого не побачиш і от цей чудовий закуток, що був немов той рай на землі, став відразу тоді немов пеклом на землі.

Усе перемінилося, замість краси виступила гроза. Годі тут описувати вибух вулкану Везувія. Скажу тільки те, що хто його не бачив, не може собі представити його грози. В порівнянні з ним стає чимось нікчемним навіть найсильніша буря, і зовсім нестрашною пожежа села чи міста.

При вибуху вулкану найстрашніше є те, що коли ви знайдетеся в такому віддаленні від Везувія, як це мені трафілося, 2—3 кільметри, то вас в білий день огорне така темнота, що ви немов би зовсім стратили зір, отемніли. Це від того, що на вас сиплеться густий попіл. І ще щастя, як ще нема між ним дрібних камінчиків або й таких камінів, які можуть вас в одній хвилі убити. Ця темнота, в якій я опинився тоді, підчас вибуху Везувія, була для мене найбільше неприємною і найстрашнішою проявою. А головне те, що ви не знаєте, що з вами робиться, чи ви вже таки зовсім пропадаєте чи ще ні. В темноті невидко нічого, невидко навіть ясного світла, яке окружає сам вершок Везувія. Чути тільки безпереривний гук, шум і дуднення, немовби ми стояли коло якогось великого кітла, що в ньому вариться, чути один по однім громи, а врешті, коли ви знаходитесь в якій хаті, то відчуваєте, що всі предмети в хаті і ціла хата дрожать. Коли додати до сього те, що в повітрі чути сірку, і душно так, що тяжко дихати, то нічого дивного, що може прийти в голову думка, чи не прийдеться попрощатися з цим

світом. Розуміється, що не один чоловік погіб від вибуху вулькану, погібло тоді їх коло чотириста.

Цей вибух приніс також і матеріальну руїну людям сусідних осель. Я оглядав одно кільканайцятьтисячне місточко (Отаяно), з якого не зісталось, як то кажуть „каменя на камені“. Одно село знову було майже ціле залите лявою, яка по п'ятиох тижнях була вже така тверда, що понад хатами можна було їхати возом.

Чим пояснити такі страшні вульканичні вибухи?

Пояснити їх треба тим, що під землею нагромаджується дуже багато газів і пари водяної, які не можуть там поміститися. Замкнені з усіх боків твердою землею вони тиснуть на всі боки, аж поки не знайдуть собі отвір, яким опісля видістаються з великою скорістю на верх.

Треба признати, що сили, які викликають вульканичні вибухи, виглядають дуже таємничо й тим більше грізно. Їх обрахувати тяжко, вони з'являються нероздуже нагло і то часом навіть в таких краях, де люде не запам'ятали собі вульканичних вибухів. І тому цілком зрозуміле, що коли-б вони могли спровадити кінець світа, то цей кінець світа міг би бути дуже наглим і несподіваним.

Та чи міг би він від цього настати?

Отже напевне можна сказати, що від вульканичних вибухів не міг би настати кінець світа. Вульканичні вибухи викликають грозу й нещастя людям, але вони все ж таки мають свої границі, бо при вульканичних вибухах тільки певна часть землі, яка зрештою є дуже невеликою в порівнянні з величиною цілої землі, підпадає наслідкам

цих вибухів. Але зістається непорішеним одно питання.

Коли під землею є так багато газів і водяної пари й коли вони показують таку велику силу при вульканичних вибухах, то чи не можемо припустити, що колись ці гази і водяна пара розсадять цілу землю? Це сталося б так само нагло, як з тим кітлом, що його розсадила пара водяна і гази.

Але власне цього ми не маємо що боятися. Насамперед треба пам'ятати, що земля трохи гнучка так, що вона подається під тисненням газів, а далі ми знаємо, що земля потріскала і має шпари. І власне ці шпари, це є щастя для землі, бо ними виходять гази на верх і тим способом ми нає небезпека розсадження землі. Значить, і тут нема чого шукати кінця світа.

Але ця відповідь не може нас зовсім заспокоїти, бо ми знаємо, що є ще сили, які знаходяться поза землею. Чи звідти не грозить яка небезпека?

Ми знаємо, що крім нашої землі є ще дуже багато небесних тіл різного рода, не тільки таких, що їх бачимо, як от сонце, місяць і звізди, але є ще й темні тіла різної величини. За сонце й місяць ми здається не маємо що боятися, це наші знайомі: сонце, це наш добродій, що уможливляє нам життя, а місяць додає нам поезії в ночі. Вони сходять собі й заходять і держаться назначеного порядку: вони мають свою дорогу й напевно не стануть землі на дорозі. А як представляється справа зі звіздами? Учені кажуть, що наша земля зближається до звізд, що їх названо „Геркулесом“. Чи не може колись земля стрінутися з од-

ною чи другою звіздою? А їх так багато, що здається не тяжко буде о стрічу. А треба знати, що ці маленькі звіздочки є в дійсности великими небесними тілами, які своєю величиною дуже значно перевищують землю, а навіть і сонце. Отсі великі небесні тіла бачимо дуже маленькими лише завдяки великому віддаленню. Чи не може стрінутися наша земля з котримсь темним небесним тілом?

Стріча землі з небесним тілом була би тим-більше небезпечною, чим більших розмірів було би це небесне тіло і з чим більшою скорістю воно летіло б на землю. Як що скорість цього небесного тіла була би велика і воно було би менше-більше таке велике, як наша земля, тоді стріча нашої землі з таким тілом викликала б цілковите розбиття як землі, так і цього небесного тіла. Вони розбилися б так ґрунтовно, що з них не зістало б не то цілого камінчика, але навіть пороху. Вони розбилися б на таку матерію, яка була би далеко рідшою від повітря. Словом, для наших змислів вони перестали б існувати. Як це небесне тіло, так і наша земля зникли б, а разом з нею й ми.

Трохи інакше виглядав би кінець світа, як би земля стрінулася з небесним тілом, яке бігло би на неї з невеликою скорістю. Тоді сталося б так, що оба тіла розбилися б на дрібні кусники.

Чи сяк чи інак, все одно був би це кінець існування життя на землі і кінець самої землі. Це був би ґрунтовний кінець світа.

Чи такий кінець світа є можливий?

Ось послухаймо. Це було 21. лютого 1901., коли то між звіздами показалася нова, ясна звіз-

да. Учені застнавлялися над цею дивною проявою і дійшли до такого погляду, що ця нова зізда, це ніщо инше, як тільки розжарена матерія, що повстала наслідком розбиття двох небесних тіл. Отже ж маємо перед очима кінець світа. Два небесні тіла перестали існувати в такому виді, як його мали перед тим, а як що на цих зіздах було яке життя, то йому прийшла цілковита загибель. Але такий кінець світа не є чимось надзвичайним. Учені, відкривають досить часто, нераз що року, якусь „нову зізду“.

А коли може те статися з иншими небесними тілами, то чому не може те статися з нашою землею?

Розходиться тепер про те, чи можемо ми знати, коли може настати такий кінець світа?

Що до цього, то треба мати на увазі дві можливости. Як що йде про стрічу землі зі звісними нам зіздами, то що до цього можемо бути зовсім спокійними, бо ці зізди так далеко, що навіть найблища з них, як би вона летіла на землю, стрінулася б з землею що йно за яких п'ятьдесять тисяч років.

Але річ у тім, що побіч ясних зізд є ще зовсім темні небесні тіла і тих є мабуть більше чим ясних. Що такі небесні тіла існують, свідчать про це так звані „огняні кулі“. Вони, ці кулі є властиво темні, але зближившись до землі, продираючися крізь повітря запалюються в ньому наслідком тертя о повітря й тоді світять.

Отже такі темні тіла, як що вони є відповідно великі, можуть спровадити кінець нашого світа. А що появи таких тіл не можна наперед обраху-

вати, то виходить, що кінець світа може наступити кожної хвили і то зовсім несподівано. Що найвище кілька, а може кільканайцять годин перед тим могли би ми довідатися про те, що нас чекає.

Далеко менше лихо спіткало би землю, як би на неї впало якесь тіло, хочби о промірі кількисоткілометровім, бо воно не могло би розбити землі, а тільки само улягло би знищенню. Всеж таки це був би випадок, який приніс би загибель значній частині людства не тільки тому, що на землі повстало б сильне потрясення поверхні, але й тому, що це тіло могло би пробити земну скорупу, через що повстав би відразу страшний вулканичний вибух з великими виливами ляви. А в тім і це спадаюче тіло розтопилося б наслідком дуже сильного удару і тим способом витворилося б дуже велика жара в повітрі на значних просторах.

Словом, це був би кінець світа на значних просторах землі. Таке може трапитися землі, а деякі вчені припускають, що таке вже раз трапилося землі й це мало статися на захід від нинішньої Америки, а наслідком такого удару було власне повстання вулканів вздовж Америки, про що ми вже говорили і те, що велика суша запалася під воду. Це мало статися в таких часах, коли вже рослини і звірята жили на землі, а дуже можливе, що й люде вже були на землі. Як що так, то людство перебуло тоді велике лихо.

Тепер ми питаємося ще, як стоїть справа з кометами. Звісно, що появу комети уважає наш нарід, як зрештою і інші народи, чимось неприємним, ніби знаком чи осторогою, що людей має стрінути якесь нещастя.

Отжеж нам буде цікаво знати, як стоїть справа що до цього. Чи ці незвичайні гості на небеснім зводі можуть стати для нас також небезпечними, чи можуть вони спровадити кінець світа чи ні, і які наслідки були би від стрічи комети з землею.

Наука каже, що комета може дійсно стрінутися з землею, і в цьому нема що сумніватися. Коли це може статися, годі приповісти, але що така стріча можлива, це певне.

Отже ж які наслідки може мати стріча землі з кометою?

Наслідки можуть бути різні. Це залежить передовсім від того, чи стрінулася з землею голова комети чи її хвіст.

Що до стрічи хвоста комети з землею, то ця справа зовсім не була би страшною. Хвіст комети, це є дуже розріджені гази, і хоч деякі з них отруйні, то все ж таки саме тому, що вони такі ріденькі, не можуть ніяким способом відбитися шкідливо на життя землі. А втім, не так дуже давно, бо кільканайцять років тому перейшла земля через хвіст комети. Це було в ночі, але незважаючи на те, небуло ніякого знаку, що земля знаходиться в хвості комети, бо не було видко жадних прояв з тої причини.

Зовсім инакше представляється справа зі стрічею землі з головою комети.

Учені кажуть, що голова комети складається з більших і менших твердих брил. Ці брили звичайно не дуже великі і важуть по кілька і кільканайцять грамів, але в самій середині голови, в так званім ядрі є далеко більші брили, яких тягар доходить певно до сотнарів ваги.

Розуміється, що стріча землі з головою комети, а саме з її ядром мусить мати поважніші наслідки. Чи може вона спровадити кінець світа?

На це дає наука таку відповідь, що від удару землі з кометою кінця землі не буде.

Це треба розуміти так, що ціле людство не згинувало б у такому випадку, але це не виключає, що якусь часть його, хочби, ненадто велику могло би стрінути нещастя. А небезпека лежала б у тому, що на землю впав би град камінчиків із голови комети. Як би це сталося в ночі, то було би видно цілу масу спадаючих зізд, з яких часть згасла б в повітрі і розтопилася, заки долетіла б до землі, а инша часть могла би летіти до землі.

Про такі незвичайні події маємо відомости з давних часів. Нераз цілі місцевости улягали спаленню наслідком дощу таких камінчиків.

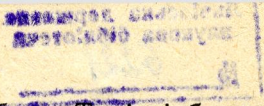
А в тім, не так то дуже й давно, бо 27. листопада 1872 і таксамо 27. листопада 1885 року видно було багато таких метеоритів, таких спадаючих зізд на небі.

Тоді було це ніщо инше, як те, що голова комети стрінулася з землею, і з цієї голови розсипалися на землю дрібні камінчики.

Але лиха тоді не було. Маленькі зіздочки, які у великій масі показалися на небі, гасли по кількох хвилях і не доходили до землі. Вони спалилися зовсім у повітрі наслідком тертя о повітря.

Таким чином повітря тут заважило, бо охоронило землю від густого дощу метеоритів, який міг би викликати велике знищення на землі.

В цьому випадку обійшлося отже щасливо, але лихо могло би настати тоді, як би комета скла-

далася з більших брил. Тоді ці брили не мали би часу стопитися в своїй дорозі в повітрі й могли би впасти у великій кількості на землю, хоч і в далеко зменшених розмірах.

Таке лихо може стрінути людей, і тому комети є не конче пожаданими гістьми. Всеж таки про такий „кінець світа“ можна би знати наперед, хоч не напевно, а осторога була би в цьому, що ми знали би, що комета зближається до землі. Вчені все потраплять на один чи два місяці наперед обрахувати, чи комета стрінеться з землею чи ні.

З усього досі сказаного. виходить, що справа кінця світа не представляється надто сумно. Ми бачили, що ані буря, ані трясення землі, ані вулканічні вибухи, ані потопи світа, ані навіть стріча комети з землею не можуть викликати кінця світа, цілковитої загибелі людства. Зісталася властиво одна можливість ґрунтового кінця світа, а саме стріча землі з великим небесним тілом. Такий випадок може дійсно настати й спричинити кінець світа. Та оскільки йде о наглий кінець світа, то — як сказано було — входило би тут в рахубу лише темне тіло, про існування якого нам незвісно, а яке може нагло стрінутись із землею.

І коли брати під увагу дуже довгий час, то можливість такого кінця світа є майже певною. Чи скорше чи пізніше це мусіло би настати. Значить людство мусить дочекатися загибелі на землі.

Такий кінець світа був би наглою загибіллю людства, він перервав би дальше його існування може серед найкращого розвитку. Це не було би чимось надзвичайним у природі, коли зважимо,

як багато людей, звірят чи рослин гине на дорозі свого найкращого розвитку.

Але припустимо, що людство не може дочекатися такого кінця світа, то чи буде воно все існувати на землі?

Звісно, земля не все була такою, якою вона є тепер, і в будуччині вона буде знов інакшою. Протягом цілого свого існування вона зачала найкращу добу свого розвитку тоді, коли на ній розвинулося життя, вершком якого стала поява чоловіка. Але ця найкраща доба в історії землі скінчиться тоді, як на землі настануть такі обставини, що людям буде неможливо далі жити. А такі некорисні обставини мусять колись на землі настати.

Головна з них та, що земля чим далі, тим більше буде застигати. Колись буде так, що вона стане зовсім студеною брилою. А тоді буде вже неможливо жити людям на землі, бо вся вода замерзне, а повітря якого тепер не пускають до середини землі горячі гази, увійде до її середини, і на верху зістанеться його дуже мало. Тоді не буде вже ні рослин ні звірят на землі.

Розуміється, що людство, яке, маючи за собою довгий час розвитку, стане на високім ступні культури, буде пробувати всяких способів, щоби продовжити собі існування. Але всі ті способи, хоч вони будуть свідчити про високо розвинений розум у чоловіка, покажуться вкінці недостаточними. Прийде час, коли усе те не допоможе і треба буде пропадати.

А в тім, якби людство й потрапило побороти ці непоборні перешкоди, то воно мусілоби врешті пропасти від того, що колись застигне сонце, пе-

рестане світити, а на землі настане вічна, темна ніч, бо місяць теж не буде світити, бо не буде освічуваний сонцем. Тоді вже буде невідкличний кінець світа.

Але такий кінець світа не буде чимось страшним. Він не міг би скорше настати, як по мільйонах років, бо на такий довгий час вистане ще землі тепла, а сонцю світла. А тоді людство було би вже зовсім добре приготованим до кінця світа, бо воно було би вже постарілим. Йому не було би жаль гинути, бо його життя серед таких несприятливих обставин, було би мукою, а не приємністю. І воно вигибало би поволеньки, знидівши перед тим під оглядом тілесним і духовим.

Земля остала би без людства. Але, чи без живих істот взагалі, годі сказати. Можливо, що зістали би на землі деякі бактерії, що могли би дати початок новому життю, як би на землі настали наслідком особливих обставин сприятливі умови до життя. Але це не був би вже наш світ, а інший.

РОДИЧАМ І ВИХОВНИКАМ

ПОРУЧАЄМО :

„СВІТ ДИТИНИ“

**одинокий на всю Україну ілюстрований журнал
для українських дітей.**

Виходить у Львові кожного 1. і 15. в місяці.

Поодиноке число 25 Мк

Квартальна передплата . . 150 „

Для Америки й Канади 1 доляр на рік.

Замовлення слати на адресу:

ВИДАВНИЦТВО: „Світ Дитини“

Львів, вул. Зімеровича ч. 3.

960(1986)

Р 6221

Поодинокі випуски Бібліотеки „Знання”
можна одержати

— — В ГОЛОВНОМУ СКЛАДІ: — —

УКРАЇНСЬКА
- КНИГАРНЯ І АНТИКВАРНЯ -

у Львові, вул. Рутовського ч. 22.
(Народний Дім).

Надто продають еще:

у Львові: Книгарня Наукового Тов. ім.
Шевченка; Книгарня Ставропігійськ. Інст.

в Жовкві: Народний Базар.

„ Коломиї: Видавн. Спілка укр. учителів.

„ Любачові: Поміч.

„ Перемишлі: Народний Базар.

„ Самборі: Книгарня Каммерман.

„ Станиславові: Українська Книгарня.

„ Стрию: Народний Базар.

„ Тернополі: Народна Торговля.

Редакція Бібліотеки „Знання”

у Львові, вул. Корняків ч. 1.

Видавець і одвічальний редактор:

Омелян Терлецький.

P16221y